

Gewoon homo in het voortgezet onderwijs

Gewoon homo in het voortgezet onderwijs

Een veilige school voor iedereen!

...

No matter gay, straight or bi
Lesbian, transgender life
I'm on the right track, baby
I was born to survive
No matter black, white or beige
Chula or orient made
I'm on the right track, baby
I was born to be brave

I am beautiful in my way
'Cause God makes no mistakes
I'm on the right track, baby
I was born this way

Songtekst Born this way
Lady Gaga

Colofon

Deze brochure is gemaakt door Gay&School,
dit project is door het Ministerie van OCW ingericht bij APS.

© Utrecht, 2013

Titel Gewoon homo in het voortgezet onderwijs

Auteurs Anke Visser en Anniek Verhagen,
projectleider Gay&School

Vormgeving
& illustraties Loes Faber, www.loesfaber.com

Informatie www.gayandschool.nl
Gay-And-School@aps.nl

'Het roze boekje' *Gewoon homo op in het voortgezet onderwijs* werd voor het eerst uitgebracht in 2009, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, en is in 2013 volledig geüpdatet door Gay&School.

Inhoudsopgave

Introductie

'Het roze boekje'
Verplichte voorlichting
Gay&School

Gewoon in beleid

Gewoon voor de schoolleiding
Gewoon aan de slag
Personeelsbeleid

Gewoon in de school

Zichtbaarheid
Gay-Straight Alliance (GSA)
Externe voorlichting, projecten en theater
Antipestcontract

Gewoon in de les

Lesmethodes
Gewoon in alle lessen: *Zet 't op de agenda!*
Gewoon lezen en kijken
Gewoon mediawijsheid

Gewoon in gedrag(sregels)

Gedragregels voor het team: spelen met diversiteit
Omgaan met andere opvattingen van leerlingen
Reageren op negatief of discriminerend gedrag van leerlingen

Gewoon voor de leerlingbegeleiding

Gewoon voor de vertrouwenspersoon

Introductie

'Het roze boekje'

Dit boekje biedt praktische handreikingen om seksuele diversiteit zichtbaar en bespreekbaar te maken, in de school, in de les en in de zorgstructuur. De eerste stappen naar een veilige school voor iedereen!

Hoe zie je aan de buitenkant van een school of het veilig is om 'uit de kast' te komen? Dat zie je niet. Net zo min als dat je aan de buitenkant ziet wat de resultaten van leerlingen zijn.

Natuurlijk is er tegenwoordig online veel informatie te vinden over scholen, bijvoorbeeld via inspectierapporten en *Vensters voor Verantwoording*. Maar zodra je een school binnenstapt, zie je wat er aan de muren hangt, zie je hoe leerlingen met elkaar omgaan, hoor je wat er in de gangen geroepen wordt en proef je de sfeer van de school. Dan weet je pas: hoe anders mag je hier zijn?

We weten allemaal dat pubers zeer gevoelig zijn voor 'anders' zijn. Jongeren die gedrag vertonen dat niet voldoet aan de gendernormen zijn vaker mikpunt van pesterijen. Dus als schoolleider, als docententeam, als zorgcoördinator en als contact- of vertrouwenspersoon heb je een belangrijke taak om alle leerlingen zich welkom te laten voelen op school. Niet alleen leerlingen, ook werknemers hebben 'het recht' om te werken in een veilige school. De vraag is dus ook: in hoeverre kunnen docenten en schoolleiders 'uit de kast zijn' op school?

'Gewoon' gaat uit van de alledaagse praktijk in de school. 'Gewoon' is: als seksuele diversiteit is ingebed in de cultuur, het beleid en het gedrag van medewerkers en leerlingen. Gewoon homo¹ kunnen zijn wordt gerealiseerd door gewoon doen!

Voor het primair onderwijs is er het boekje *Gewoon homo op de basisschool*.

1. Bij gebruik van het woord 'homo' of 'homoseksualiteit' worden ook andere vormen van seksuele diversiteit bedoeld, zoals lesbisch, bi of transgender.

Verplichte voorlichting

Na een jarenlang debat over het wel of niet verplichten van voorlichting over seksuele diversiteit en het wel of niet opnemen in de kerndoelen heeft oud-minister Van Bijsterveldt de knoop doorgehakt. Vanaf december 2012 zijn scholen verplicht aandacht te besteden aan het volgende kerndoel:

Kerndoel 43 (onderbouw vo): De leerling leert over overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, leert eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen, leert de betekenis voor de samenleving te zien van respect voor elkaars opvattingen en leefwijzen, en leert respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Bron: Rijksoverheid, nieuwsbrief voortgezet onderwijs, jaargang 1, nummer 2, 30 oktober 2012

De wetgever laat scholen vrij in de manier waarop zij invulling geven aan dit kerndoel.

In 2013 heeft het Ministerie van OCW een pilot uitgevoerd: *Sociale veiligheid voor lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender jongeren op school*, waarin de effectiviteit van verschillende activiteiten rond (seksuele) diversiteit is onderzocht door het SCP. De activiteiten tijdens de pilot waren gericht op:

- externe voorlichting;
- omgangsvormen;
- aandacht voor lhbt in het bestaande lesprogramma;
- nazorg op school;
- ouderbetrokkenheid.

De resultaten van de pilot zijn terug te vinden op www.gayandschool.nl.

Sinds 2001 is op verzoek van het Ministerie van OCW de website Gay&School ingericht. Gay&School streeft naar een veilige school voor iedereen, ook voor lhbt-leerlingen, -docenten en -schoolleiders. Dit doet Gay&School door alle ontwikkelingen rond seksuele diversiteit in het onderwijs op de voet te volgen. Gay&School informeert scholen en wil hen activeren en inspireren door een breed aanbod van materiaal te ontsluiten, zoals lesmethodes, boekenlijsten, beeldmateriaal en 'good practices'. Op de site is achtergrondinformatie te vinden in de nieuwsarchieven, de verzamelde onderzoeken en de informatiebladen. Ook biedt de site materiaal voor in de klas en de school, zoals posters en spellen.

Met de invoering van kerndoel 43 is de functie van Gay&School nog belangrijker geworden. Gay&School is dé website waar scholen passend bij hun eigen visie en behoefte informatie en materiaal kunnen vinden om aan het kerndoel te voldoen.

Gay&School biedt ruimte voor alle aanbieders in het onderwijs om hun aanbod rond voorlichting of lesmateriaal op de site te plaatsen: van beleidsadviezen, externe voorlichting en interactief theater tot aan digitale lesmethodes.

Om dit boekje handzaam te houden wordt u regelmatig verwezen naar de website van Gay&School en andere sites voor meer informatie.

Het team van Gay&School wenst u veel inspiratie bij het opzetten van uw lhbt-veiligheidsbeleid!

Anniek Verhagen
Maartje Schneemann

Volg ons ook op Twitter: @G_and_S

Op een school waar homoseksualiteit gewoon is...

- is een duidelijke visie op het omgaan met seksuele diversiteit en discriminatie;
- werken homo- en heteroseksuele personeelsleden;
- zijn alle leerlingen welkom, ook homoseksuele, lesbische, bi- en transgender leerlingen;
- zijn omgangsregels waarin expliciet aandacht is voor acceptatie van seksuele diversiteit. Overtredingen van deze regels worden door de schoolleiding gesanctioneerd;
- wordt voorlichting gegeven over seksuele diversiteit;
- worden lessen seksuele en relationele vorming gegeven waarin aandacht wordt besteed aan homoseksualiteit, genderdysforie, coming-out en homofobie;
- is er aandacht voor seksuele diversiteit in alle lessen;
- staan in de bibliotheek boeken en dvd's over jongens- en meisjesliefde;
- hebben alle klassen een antipestcontract, waarin ook af gesproken is om niet te pesten met seksuele diversiteit;
- spreekt al het personeel leerlingen en collega's aan bij negatieve uitingen over homoseksualiteit;
- heeft de leerlingbegeleiding expertise in huis om leerlingen die twijfelen over hun seksuele oriëntatie te begeleiden en door te verwijzen;
- maken de vertrouwenspersonen in hun voorlichting aan leerlingen en personeel duidelijk dat zij er ook zijn voor klachten over homo-intimidatie en -discriminatie;
- kunnen leerlingen, ouders en personeelsleden die ontevreden zijn over de veiligheid van homoseksuelen met hun klachten terecht bij het bestuur en de klachtencommissie.

Gewoon voor de schoolleiding

Uitkomen voor je homoseksualiteit op school, als leerling of als medewerker, vereist veiligheid. Weten dat het kan, dat het mag en dat je gesteund wordt door de schoolleiding en door docenten/collega's. De schoolleiding speelt hierbij een belangrijke rol, die is de cultuurdrager van de school.

Afhankelijk van de steun en ruimte die de schoolleiding geeft aan diversiteit, biedt zij ruimte aan het team en aan leerlingen om dit ook te doen.

Er leeft bij een aantal schoolleiders angst om homoseksualiteit bespreekbaar te maken. Dit heeft te maken met angst voor het imago van de school, angst voor 'gedoe'.

Ook wordt er nog regelmatig door schoolleiders gezegd: "Homoseksualiteit, dat speelt bij ons op school niet, dat is geen issue." Dit is interessant gezien de statistieken waaruit blijkt dat één op de tien Nederlanders homoseksueel is. Er zullen dus op elke school leerlingen of docenten zijn die wel homoseksueel zijn, maar blijkbaar niet openlijk.

Voor alle schoolleiders is het van belang na te denken hoe men om wil gaan met seksuele diversiteit in school. Ga eens voor uzelf na: Hoe is seksuele diversiteit zichtbaar:

- in de missie en visie;
- in het beleid?

Wilt u als schoolleiding 'de roze draad in veiligheid op school' eens beter onder de loep nemen? EduDivers kan u hierbij ondersteunen: www.edudivers.nl

Gewoon aan de slag

Aandacht besteden aan het thema seksuele diversiteit roept reacties op. Reacties uit het team, van leerlingen of van ouders. Het is belangrijk hierbij stil te staan voordat u gewoon aan de slag gaat.

Op welke manier informeert en betreft u het team, de ouders en de leerlingen?

Scholen die al actief zijn rond het thema seksuele diversiteit noemen de volgende aandachtspunten:

- Draagvlak onder teamleden is belangrijk. Mogelijk is het onderwerp seksuele diversiteit voor hen een onderwerp dat niet vanzelfsprekend is. Dit betekent dat het van belang is om het team en docenten:
 - ‘mee te nemen’ in waarom de school aandacht aan dit thema besteedt en het belang hiervan voor leerlingen en docenten en wat u als schoolleiding van hen verwacht en duidelijk te maken;
 - te betrekken bij het thema door te onderzoeken hoe het team zich hiertoe verhoudt. Waar openheid van leerlingen verwacht wordt is openheid in het team gewenst. Met het team in gesprek over seksuele diversiteit kan door middel van stellingen (zie voor voorbeelden: *Gedragen Gedrag Mini* via www.gayandschool.nl > G&S-producten) of met het team te kijken naar de voorstelling *Prettig weekend* van Theater AanZ (www.theater-aanz.nl).
- Aandacht voor seksuele diversiteit op school vraagt om een of meer docenten en/of leerlingen die daarvoor een ‘motor’ willen zijn. Zij steken hier tijd en energie in, zorgen dat seksuele diversiteit op de agenda blijft staan en steunen het team in het omgaan met dit thema. De rol van deze ‘motor’ is vaak essentieel, maar ook erg kwetsbaar. Wat te doen als deze persoon uitvalt? Op welke manier worden activiteiten, lessen en de ‘agenda’ vastgelegd en gedragen door meerdere mensen in de school?
- Het goed opzetten van diversiteitsbeleid kost tijd. Op welke manier faciliteert u de organisatie hiervan met budget, (taak)uren etcetera?
- Als schoolleiding: is het niet voldoende om ‘toestemming’ te geven aan leerlingen of docenten die met het thema seksuele diversiteit aan de slag gaan. Het is van belang dat u er volledig achter staat. Ook op het moment dat het spannend wordt: Wat doet u als het team in opstand komt omdat het ‘al die aandacht voor homoseksualiteit’ overdreven vindt? Wat als ouders dreigen hun kind van school te halen omdat zij bang zijn dat school homoseksualiteit aanmoedigt?

Weet waar u als schoolleiding ja op zegt. En sta hier ook achter.

Personeelsbeleid

In hoeverre is er diversiteit in het personeelsbeleid op uw school?

- Neemt de school homoseksuele docenten aan?
- Welke mate van openheid accepteert u van homoseksuele personeelsleden (naar collega's, naar leerlingen, naar ouders...)?
- Zijn er grenzen aan uw acceptatie als werkgever?
- In hoeverre kunnen homoseksuele personeelsleden rekenen op steun in geval van negatieve reacties van collega's, leerlingen of ouders?

In het informatieblad *Hoera, een homo in ons team!* wordt de homodocent van verschillende kanten belicht. 'Hoera' omdat een homoseksuele docent op school echt een aantal voordelen oplevert! Maar er worden ook vijf valkuilen benoemd voor de schoolleiding van scholen waar homoseksuele docenten werken:

Valkuil 1: No problem

U heeft al jaren één of meer homodocenten rondlopen en die hebben nog nooit gemeld dat ze waren gediscrimineerd of gepest. No problem, dus.

Inderdaad: grove schendingen zoals discriminatie doen zich zelden voor. Als dat wel gebeurt, pakken de meeste werkgevers dat voortvarend aan. In het onderzoek *Discriminatie is het woord niet*² komt echter naar voren dat homoseksuele werknemers wel degelijk problemen ervaren op het werk. Maar... discriminatie is het woord niet.

Valkuil 2: Moeten we iets regelen dan?

Ja en nee.

U bent niet verplicht een lhbt-veiligheidsbeleid te hebben. Maar de inspecteur kan wel vragen welk lhbt-beleid u heeft en een klachtencommissie is wel verplicht. Ook heeft iedere werkgever de zorgplicht voor een veilige werkomgeving.

Valkuil 3: Fijn, dan kun jij als homo...

"Fijn dat we met jou nu een begripvolle en inlevende vertrouwenspersoon hebben!" Euh... wil deze homodocent wel zo'n persoon zijn? Kan hij dat (zomaar)? En weet hij dat u dat (wellicht) van hem verwacht? Wil hij de ogen en oren van de directie zijn wat betreft homodiscriminatie door leerlingen? En ook door medewerkers?

2. *'Discriminatie is het woord niet'. Lesbische vrouwen en homoseksuele mannen op de werkvloer: bejegening en beleid*, Verwey-Jonker Instituut, 2009

Valkuil 4: Dat regel ik wel even!

Inderdaad: er is werk aan de winkel. Een homo in het team kan een enorme aanwinst zijn voor de school. Maar dat gaat niet vanzelf goed. Als u daarom nu snel actief aan de slag wilt, kijk dan toch éérst nog even naar de *Verklaring van Amsterdam – een 10-stappenplan voor een homovriendelijke werkomgeving*³ of de *Handreiking seksuele diversiteit op de werkvloer*⁴. Dan ziet u al snel dat je een goed plan niet in je eentje op een namiddag vormgeeft.

Valkuil 5: Alles geregeld: iedereen blij

Helaas. Ongetwijfeld komt er een moment dat iemand helemaal niet blij is met dat mooie homovriendelijke klimaat dat u met al uw inspanningen heeft gecreëerd. Er kunnen bijvoorbeeld ouders zijn die het onacceptabel vinden dat hun kind les krijgt van een homoseksuele docent, of dat er een COC-voorlichter langskomt, of dat hun tiener lid wordt van een GSA. Laat u niet verrassen en bereid u hierop voor.

Download *Hoera, een homo in ons team!* via www.gayandschool.nl > G&S-producten > Informatiebladen.

3. *Verklaring van Amsterdam - een 10-stappenplan voor een lgbt-vriendelijke werkomgeving*, Workplace Pride, 2011
4. *Handreiking homo-emancipatie: seksuele diversiteit op de werkvloer*, Movisie, 2011

Gewoon in de school

Uit gedragen beleid, visie en protocollen vloeit zichtbaarheid in de school voort. Hieronder volgen een aantal voorbeelden.

Zichtbaarheid

Een van de belangrijkste zaken die homoseksuelen ouders noemen als hun gevraagd wordt hoe een school aandacht kan besteden aan seksuele diversiteit is: 'maak het zichtbaar'. Wat is dit dan, 'het zichtbaar maken'? Laat leerlingen zien dat seksuele diversiteit bestaat. Dit hoeft niet altijd groots uitgelicht te worden. Denk eens aan de volgende dingen:

- een 'roze' poster in het lokaal of op de gang;
- een 'roze' boekenlijst in de bibliotheek;
- een opdracht bij wiskunde of economie die, in plaats van over het echtpaar Piet en Marie, over Jasmien en Monica gaat.

Sommige leerlingen hebben geen idee dat er andere samenlevingsvormen bestaan dan man-vrouwrelaties; andere krijgen vooroordelen over homoseksualiteit mee van thuis. Net als bij allerlei andere onderwerpen is het de taak van school om de kennis van leerlingen te verbreden.

Fotograaf: Neeltje Knaap

Een mooi voorbeeld van 'zichtbaarheid' is Paarse Vrijdag. *Paarse Vrijdag is een dag waarop mensen door het dragen van de kleur paars hun solidariteit kunnen tonen met homo- en biseksuele, lesbische en transgender jongeren. Deze dag werd voor het eerst gehouden in 2010 en vindt in Nederland plaats op de tweede vrijdag van december en in de Verenigde Staten en Canada, onder de naam Spirit Day, op de derde vrijdag van oktober.*

Bron: Wikipedia

Paarse Vrijdag is een nationale actie van de Gay Straight Alliances op scholen. In Nederland moedigen GSA's op honderden scholen hun medeleerlingen en docenten aan om paarse kleding te dragen als statement tegen homofobie. Meer informatie kunt u vinden op www.gaystraightalliance.nl.

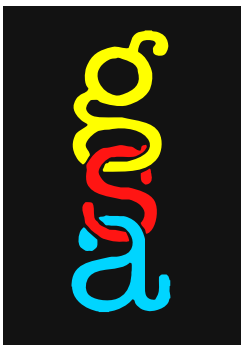
Gay-Straight Alliance (GSA)

Een Gay-Straight Alliance, oftewel GSA, is een groep van leerlingen en docenten die willen dat hun school veilig is voor iedereen, of je nu homo, hetero, lesbo, bi, transgender of in dubio bent. Dit doen ze door verschillende activiteiten te organiseren. De meeste GSA-leden zijn zelf hetero en komen voor hun mededocenten en -leerlingen op.

Op de website van GSA staat uitgebreide informatie over het opzetten van een GSA. De site is in eerste instantie gericht op leerlingen. De site staat boordevol tips over wat je als GSA kunt doen om seksuele diversiteit bespreekbaar te maken. En je kunt je aanmelden voor landelijke acties als Paarse Vrijdag (de tweede vrijdag in december).

Voor docenten is er de GSA-docentenhandleiding. Hierin staat het hoe, wat en waarom van een GSA op school uitgelegd en welke rol docenten binnen een GSA kunnen hebben. COC Nederland ondersteunt de GSA's in hun werk en activiteiten.

Meer informatie vindt u op www.gaystraightalliance.nl.

Drie van de tien goede redenen om een GSA op uw school te hebben:

- Op school spelen GSA's een belangrijke rol in het agenderen van het onderwerp seksuele diversiteit en homofobie.
- Leden van de GSA worden regelmatig in vertrouwen benaderd voor steun en advies door leerlingen die met hun coming-out bezig zijn.
- Leden van de GSA leren veel van het opzetten en deelnemen aan een GSA, ook op communicatief gebied, door te praten over taboeonderwerpen als seksualiteit.

Bron: NJR het Bureau 2011/
docentenhandleiding GSA

Externe voorlichting, projecten en theater

Externe voorlichting

Er zijn meerdere organisaties die gespecialiseerd zijn in seksuele diversiteit en die speciaal voor het onderwijs gast- of themalessen hebben ontwikkeld.

Regionale COC's, de GGD of antidiscriminatiebureaus verzorgen met hun vrijwilligers graag gastlessen.

Projecten

Het thema seksuele diversiteit past natuurlijk binnen het thema seksualiteit, een thema waar meerdere scholen een project of themaweek over organiseren.

Er zijn vele mogelijkheden, alle recente initiatieven en organisaties vindt u op www.gayandschool.nl > [Lesgeven](#) > [Voorlichting](#).

Theater

Een manier om leerlingen mee te nemen in het thema diversiteit zijn de grappige, gevoelige en soms harde scènes uit theaterstukken. Theater is interactief, leerlingen wordt gevraagd hun mening te geven over wat ze zien gebeuren.

Of leerlingen worden uitgenodigd een scène opnieuw te regisseren; hoe zouden zij deze situatie aanpakken?

Twee voorbeelden van theatergroepen gespecialiseerd in seksuele diversiteit zijn Theater AanZ en Mind Mix.

Meer voorbeelden vindt u op www.gayandschool.nl > [Lesgeven](#) > [Theater op school](#).

Antipestcontract

Met de klas praten over ‘hoe willen we met elkaar omgaan?’ is van belang aan het begin van het schooljaar. Een mentor kan de leerlingen afspraken laten formuleren waar iedereen zich aan committeert. Bij die regels hoort ook hoe leerlingen elkaar aanspreken. Elkaar uitschelden voor ‘homo’ in de klas, op de gang, tijdens gym of elders in de school is niet gewoon en dat moeten alle leerlingen weten. Natuurlijk zijn er ook schoolregels, deze zijn niet onderhandelbaar en als deze overtreden worden volgen er sancties. Ook hierin hoort duidelijk te staan dat schelden niet geaccepteerd wordt en dat er direct wordt ingegrepen door de docenten en/of de schoolleiding als dit wel gebeurt.

Als school is het ook van belang een pestprotocol te hebben, welke route wordt er bewandeld als er toch sprake is van pesten? Ook hierin hoort aandacht te zijn voor pesten met seksuele diversiteit.

Meer informatie vindt u op www.pestweb.nl.

Gewoon in de les

Er is veel lesmateriaal beschikbaar voor scholen die zelf aan de slag willen met het thema seksuele diversiteit. Hieronder volgt een overzicht met enkele ideeën.

Lesmethodes

Op veel scholen wordt aandacht besteed aan seksuele en relationele vorming, met name bij biologie en maatschappijleer. Hiervandaan is het een kleine stap om ook aandacht te besteden aan seksuele diversiteit. Er zijn methodes waarin aandacht voor jongens- en meisjesliefde al verweven zit, zoals *Lang leve de liefde*. Er zijn ook lespakketten met filmpjes en lesbrieven specifiek gericht op homoseksualiteit of genderdysforie.

Kies een pakket of methode dat past bij de school, de visie, de religieuze achtergrond en het niveau van de leerlingen. Ook voor lwoo- en vmbo-leerlingen bestaan eenvoudig geformuleerde lessen, speciaal onderwijs met 'laagniveauleerlingen' kan altijd kijken of het aanbod voor het primair onderwijs beter aansluit.

Voor elke school is wel iets te vinden op www.gayandschool.nl > [Lesgeven](#) > [Lesmateriaal](#) vo.

Kiest u er toch voor om de lessen niet (helemaal) zelf te geven, kijkt u dan bij het vorige hoofdstuk bij 'Externe voorlichting, projecten en theater'.

Gewoon in alle lessen: Zet 't op de agenda!

Vaak komt het thema homoseksualiteit ter sprake in de biologies of wordt er aandacht aan besteed in de lessen burgerschap of maatschappijleer. Maar ook bij alle andere vakken kan het thema 'gewoon' gebruikt worden, geïntegreerd in de les. Het is belangrijk dat álle docenten een sfeer creëren waarin homoseksualiteit gewoon één van de vele samenlevingsvormen is. Een manier is om eens een ander voorbeeld te geven dan het standaardgezin.

Kleine voorbeelden in alle lessen zijn voldoende om homoseksualiteit zichtbaar en bespreekbaar te maken. Denk aan een 'themaboekenlijst' of het bekijken van een film of documentaire bij Nederlands, Engels of Duits. Of laat leerlingen uitzoeken hoe het staat met 'gayrechten' in de wereld bij aardrijkskunde of maatschappijleer. De betekenis van verschillende symbolen, zoals de regenboogvlag en roze driehoek, kunnen bij tekenen of CKV aan de orde komen.

Teamleden kunnen met elkaar afspreken in een bepaalde periode allemaal iets in hun les te doen rond homoseksualiteit. Om docenten op weg te helpen heeft Gay&School *Zet 't op de agenda!* ontworpen: een agenda met daarin lessuggesties voor verschillende vakken.

De hele agenda is te vinden op www.zethetopdeagenda.nl. Ter inspiratie voor in de docentenkamer is de agenda ook als waaier te krijgen via www.gayandschool.nl > G&S-producten.

Gewoon lezen en kijken

Boeken

Er zijn mooie jeugdboeken en romans verschenen over jongeren die ontdekken dat zij homoseksueel of transgender zijn. Deze boeken verdienen een plek in de schoolbibliotheek. Voor de talen kunnen specifieke themaleeslijsten gemaakt worden.

Films en documentaires

Naast literatuur bestaan er ook films en documentaires die zeer geschikt zijn om met de klas te bekijken. Hoe reageren leerlingen als zij een film zien over twee mannen die heimelijk verliefd op elkaar zijn? Of op een documentaire waar het stereotiepe beeld van lesbiennes onderuitgehaald wordt door te laten zien dat een fotomodel en die knappe vrouwelijke dj op meisjes vallen?

Televisie

Weet wat er speelt!

Dagelijks zien leerlingen nieuwe en soms verrassende relaties ontstaan (en weer uitgaan) in televisieseries als *SpangaS* en *Goede Tijden Slechte Tijden*.

Net als alle boeken, films en documentaires zijn ook televisiefragmenten te vinden op www.gayandschool.nl > *Lesgeven*. Neemt u eens een kijkje en gebruik een fragment in de les.

Gewoon mediawijsheid

De beelden die leerlingen te zien krijgen over homoseksualiteit bepalen grotendeels hoe zij hier tegenaan kijken. Welke rolmodellen zijn er op tv? Wat zien ze op YouTube? Wat gebeurt er op Facebook, Twitter en WhatsApp? Weet u dit als docent? De (sociale) media zijn nieuwe opvoeders geworden. De invloed op beeldvorming van leerlingen via deze weg is enorm, en het gaat twee kanten op. De zogenaamde wifigeneratie ontvangt niet alleen, maar deelt ook graag met elkaar. Dat geldt ook voor beelden en boodschappen over relaties, seks en (homo)seksualiteit; daar zijn het pubers voor!

Op school kunnen leerlingen begeleid worden om bewust met sociale media om te gaan. Maak ze mediawijs! In het onderwijs zijn steeds meer mediacoaches actief. Wilt u zelf mediacoach worden? Kijk dan op de website van de Nationale Opleiding MediaCoach: www.nomc.nl

In het informatieblad *Van gay op tv naar de klas* (via www.gayandschool.nl) staan tips over hoe leerlingen bewust kunnen worden gemaakt van de beelden en boodschappen over homoseksualiteit die ze zien en verzenden. Op welke manier ze begrip krijgen van waar deze beelden vandaan komen en welke factoren van invloed zijn geweest op het ontstaan van zo'n boodschap. Vervolgens bepalen leerlingen hun eigen houding en mening ten opzichte van de beelden. Wat vinden ze hiervan? Welke andere meningen kennen ze? Tot slot gaat het over het gedrag dat leerlingen zelf laten zien. Hoe reageren ze op deze beelden? Wat doen ze er zelf mee in de sociale media? Op welke manier gebruiken ze termen als 'homo'? Bespreek naar aanleiding hiervan welk gedrag de school wenst te zien van leerlingen.

Gewoon in gedrag(sregels)

Op veel scholen schalt het ‘hé homo’ (net als allerhande ziektes) als scheldwoord door de gangen. Het is soms zo ingeburgerd in het alledaags taalgebruik dat docenten hier niet meer op corrigeren: “Er is geen beginnen aan...”

Sociale veiligheid voor iedereen kan alleen als er lik-op-stukbeleid is: direct ingrijpen door docenten, conciërges en schoolleiding bij uitschelden, bedreigen, (flauwe) grappen of het verspreiden van roddels over homoseksualiteit.

Alle personeelsleden zouden zich bewust moeten zijn van hun voorbeeldfunctie. Dus geen negatieve opmerkingen of grappen maken over homo's, en altijd ingrijpen op het moment dat dit wel gebeurt!

Binnen een team houdt iedereen er een andere norm en mening op na. De een vindt dat ‘een geintje’ moet kunnen, een ander vindt dat sommige leerlingen er ook wel om vragen...

De basis van een goed veiligheids- en diversiteitsbeleid is weten hoe iedere docent hierover denkt. Door met elkaar te praten over specifieke situaties die voorkomen in de school, kan het team een gezamenlijke visie en houding ontwikkelen. Hieruit vloeien geschreven (en ongeschreven) gedragsregels voort. Gedragsregels beschrijven hoe een respectvolle omgang tussen leerlingen onderling en tussen personeel en leerlingen eruitziet.

Gedragsregels en duidelijk en eenduidig gedrag van het docententeam dragen bij aan de beleving van veiligheid van leerlingen.

Gedragsregels voor het team: spelen met diversiteit

Een school waar homo-zijn gewoon is bereidt zich voor op alledaagse situaties waarin dit 'gewoon homo zijn' wordt uitgedragen. Door met elkaar in gesprek te gaan over situaties die zich voordoen in de school is iedereen erop voorbereid en ontstaat er een gemeenschappelijk denken en doen.

Om dit gesprek te vergemakkelijken is het spel *Gedragen Gedrag mini* ontwikkeld. Dit spel bestaat uit kaartjes waarop situaties van alledaagse gebeurtenissen (rond seksuele diversiteit) beschreven worden. De vraag aan het team en de schoolleiding is: hoe gaan we hiermee om?

Werkwijze Gedragen Gedrag mini

Doel:

Aan de hand van situatieschetsen in kaart brengen welke (ongeschreven) omgangsregels op school gelden inzake seksuele diversiteit.

Tijdsduur:

Circa anderhalf uur

Opbrengst:

Oriëntatie, bewustwording en de basis voor gezamenlijke omgangsvormen

Opstelling:

Het spel wordt gespeeld in groepen van maximaal acht personen. De groepen zitten rondom tafels in een centrale ruimte. Elke groep heeft een stapel 'kaartjes'.

Werkwijze:

1. De kaartjes worden met de tekst naar beneden in het midden van de tafel gelegd.
2. Speler A pakt een kaartje van de stapel en leest de situatie hardop voor.
3. De groep rond de tafel bespreekt hoe met een dergelijke situatie op de eigen school is/wordt omgegaan en of een gedragslijn naar de toekomst gewenst is.
4. Speler A noteert de uitkomst van de bespreking op een flap en legt het kaartje opzij.
5. Vervolgens is speler B aan de beurt, deze herhaalt de stappen 2 t/m 4 en zo verder.

Afronding:

De bijeenkomst wordt afgesloten met een rapportage per groep aan de hand van de beschreven flap. Hierna worden onder leiding van de schoolleiding vervolgspraken gemaakt over hoe de opbrengst uit de groepen wordt vormgegeven.

Materiaal:

Knip de kaartjes uit en gebruik deze. Of ga naar www.gayandschool.nl en kijk onder [G&S-producten > Gedragen Gedrag mini](#); daar zijn de kaartjes te downloaden.

Een groepje leerlingen vraagt aan een personeelslid of hij nou een vriendin of een vriend heeft.

Leerlingen noemen een docente consequent 'meneer'.

Een transgender leerling (een meisje dat zich een jongen voelt) wil zich bij de jongens omkleden. Een aantal jongens wil dat niet.

Als een personeelslid langsloopt hoort hij twee leerlingen tegen elkaar zeggen: "Hij wil graag in zijn kont genomen worden." Het personeelslid buigt zich voorover en roept achterom: "Toe maar!"

Een ouder belt verontrust op nadat in de klas homoseksualiteit ter sprake is gekomen: "Wij bepalen zelf wel of we onze kinderen daarover vertellen."

Een leerlingbegeleider wil graag informatie ophangen van het COC. Hij krijgt van verschillende kanten de vraag of dat nou wel nodig is.

U kunt de klok erop gelijkzetten als u bij een bepaalde collega in de personeelskamer aanschuift: "Ken je die al van die twee homo's die..."

Een schoolleider vindt een briefje op de deur van de directiekamer met daarop: "Kom uit de kast."

Bij het minste of geringste schelden leerlingen elkaar uit voor 'homo'. Bij sport uitgebreid tot 'blinde homo'.

Een collega verzucht: "Moet dat nou, al die aandacht voor homoseksualiteit, ik etaleer mijn heteroseksleven toch ook niet?"

Een leerling zegt tijdens een ruzie met haar docente: "Vuile pot."

Op een personeelsfeest dansen twee homoseksuele collega's innig met elkaar.

Een leerling maakt op het e-mailadres van een docent een profiel aan op een 'gay-datingsite'.

Een personeelslid dat zich in de personeelskamer beklaagt over homo-onvriendelijke opmerkingen van leerlingen krijgt als reactie: "Misschien heb je het ernaar gemaakt."

Op een ouderavond stelt een vader zich voor als één van de twee vaders van Liam, daarna valt een stilte...

Een gayleerling vraagt of ze niet aanwezig hoeft te zijn bij de COC-voorlichting. Ze voelt al aankomen dat de hele klas dan naar haar kijkt...

Een groepje leerlingen verspreidt via de sociale media een gerucht over een klasgenoot: "Wist je dat Sam een homo is?"

Een leerling vertelt: "Als ik de brief over de voorlichting van het COC thuis laat zien, meldt mijn moeder me die dag ziek. Maar ik wil wel graag komen."

Jongens roepen dwars door de klas: "Pas op dat je niet met je kont naar Mo staat, hij pakt je zo..."

Een homoseksuele collega krijgt in de personeelskamer de vraag: "En Wim, nog beledige jongetjes in de brugklas?"

<p>Een groepje leerlingen verspreidt via de sociale media een gerucht over een docent: “Wist je dat Henk homo is?”</p>	<p>Een personeelslid dat voor zijn homoseksualiteit uitkomt draagt een T-shirt met de tekst: “It’s raining men, halleluja!”</p>
<p>Een homoseksuele collega vraagt de vertrouwenspersoon of deze bij voorlichting aan klassen ook voorbeelden geeft van homoseksuele pesterijen.</p>	<p>Een transgender leerling laat onverhopen merken dat zij verliefd is op een jongen in de klas. “Ik ben geen homo”, zegt hij.</p>
<p>Een docent vertelt verontwaardigd: “Ik kreeg zo’n rare vraag van een ouder. Of er op school ook teksten gebruikt worden waar haar kind zich mee kan identificeren. Ze is namelijk een lesbische moeder.”</p>	<p>Tijdens de personeelsvergadering wordt de vraag gesteld of het wel verstandig is om aandacht te besteden aan homoseksualiteit op school vanwege gelovige leerlingen.</p>
<p>Een lesbisch personeelslid vertelt dat zij samen met haar vriendin een kind wil krijgen. Een collega reageert daarop met: “Dat is pure kindermishandeling.”</p>	<p>Eigen situatie:</p>
<p>Een collega vraagt een homoseksuele collega eens met een leerling te praten, want hij heeft het vermoeden...</p>	<p>Eigen situatie:</p>

Omgaan met andere opvattingen van leerlingen

Op school zijn docenten en de schoolleiding, buiten het overdragen van kennis, elke dag bezig met het neerzetten van gewenste normen en gedrag. Een van de taken van de school is 'maatschappelijke socialisatie'; het voorbereiden van leerlingen op de samenleving, waarin zij moeten kunnen samenwerken en -leven met een verscheidenheid aan mensen.

Elke leerling komt de school binnen met zijn eigen 'rugzak' met opvattingen en ideeën en dus ook met opvattingen over genderrollen en (homo)seksualiteit. Deze opvattingen kunnen afwijken van de norm van de school.

Tijdens het bespreken van het thema homoseksualiteit kunnen leerlingen vanuit hun eigen opvattingen afwijzend of ronduit negatief reageren. Dat vraagt om aandacht.

Discriminerend gedrag vraagt om antwoorden op de volgende vragen: Wat willen we leerlingen bijbrengen? Willen we hun opvattingen veranderen? Of willen we acceptatie bevorderen en daarmee negatief of discriminerend gedrag stoppen?

Wat leerlingen denken en voelen over homoseksualiteit is niet zomaar een oppervlakkige mening. Het is vervlochten met opvattingen over mannelijkheid, seksualiteit, eer en normaal gedrag. Het gaat over de kern van iemands identiteit.

Kenmerken van veranderingen in de kernidentiteit:

- Mensen willen wel veranderen. Ze willen niet veranderd worden!
- Respect, vertrouwen en een band zijn voorwaarden.
- Leerlingen moeten zich stoer gedragen in de groep. Verwacht niet dat ze openlijk in de klas zeggen dat ze van mening zijn veranderd. Ga ervan uit dat zelfs bij een leerling die niet verandert toch kleine twijfels zijn ontstaan.
- Weerstand is normaal. Verandering gaat langzaam en schoksgewijs.
- Let op wat er al veranderd is.
- Stel kleine tussendoelen.

Bron: Kaldenbach, H. (2011). *Machomannetjes. 99 tips om de straatcultuur terug te dringen uit uw school.* Amsterdam: Prometheus

Reageren op negatief of discriminerend gedrag van leerlingen

Het kan zijn dat het behandelen van het thema seksuele diversiteit als ‘spannend’ beleefd wordt door docenten of de schoolleiding. Wat nou als we er negatieve reacties mee oproepen? Hoe gaan we daar dan mee om? Bespreek met het team deze mogelijkheid en hoe hiermee om te gaan. Hoewel de leerlingen andere opvattingen mogen hebben kan het niet zo zijn dat zij daarom ook discriminerend gedrag kunnen vertonen. Hieronder vindt u drie voorbeelden van mogelijke reacties op discriminerend gedrag.

1. Confronteren

Het woord ‘confronteren’ roept misschien associaties op met ‘keihard zeggen waar het op staat’, maar dat is niet wat hier bedoeld wordt. De manier van confronteren die hier beschreven wordt is niet hard, maar duidelijk. Er wordt geconfronteerd door feedback te geven op het gedrag van de ander. Dit gebeurt in vier fasen:

1. Feitelijke waarneming: *ik zie/hoor/merk...*
2. Eigen ervaring: *ik denk/voel/ervaar...*
3. Check: *snap je/begrijp je/kun je je dat voorstellen?*
4. Grens stellen: *ik wil...*

2. Doorvragen

Doorvragen kan op twee manieren: (1) via gesloten vragen doorvragen totdat de ander zich klem praat of (2) doorvragen waarbij er oprechte interesse getoond wordt voor de ander.

3. Informeren

Vooroordelen zijn vaak negatief en meestal niet waar. Veel vooroordelen kunnen weerlegd worden met feiten.

Bron: *Ja maar zij... reageren op discriminerend en racistische opmerkingen*. Art.1, 2009.

Te downloaden vanaf www.gayandschool.nl.

In zijn boek *Machomannetjes* zegt Kaldenbach hier het volgende over:

Wat te doen:

- Onderzoek waardoor de antihouding van jongeren wordt gevoed.
- Maak gebruik van hun denkkader. Tegen ‘stoere’ mensen zeg je dat je lef moet hebben om te zeggen dat je homo bent.
- Wie kan effectief veranderen? Een ‘veranderaar’ is iemand met ‘gezag’ en liefst uit de eigen groep.
- Zoek aansluiting.
- Spreek onjuiste feiten tegen.
- Noem beroemde voorbeelden.

Gewoon voor de leerlingbegeleiding

Het is de taak van leerlingbegeleiders om leerlingen die problemen ondervinden bij het leren te begeleiden. Deze problemen kunnen voortkomen uit de persoonlijke, de school- of de thuissituatie.

Voor iedereen die wel eens door de aula van een middelbare school loopt is de uitspraak 'Op school gieren de hormonen door de gang' herkenbaar.

Voor een leerlingbegeleider hoort kennis van de seksuele ontwikkeling van jongeren dan ook tot de basisbagage.

Maar ook specifiekere kennis over identiteit en geaardheid horen aanwezig te zijn in de school. Zorg ervoor dat leerlingen en ouders weten bij wie ze met deze vragen terecht kunnen. Benoem dit expliciet in de zorgstructuur, bijvoorbeeld op de website of in de schoolgids.

Een coming-out hoeft niet tot problemen te leiden voor leerlingen, maar bekend is dat de helft van de homoseksuele leerlingen wel eens met zelfmoordgedachten heeft rondgelopen. Het aantal jongeren dat suïcide pleegt is onder homoseksuelen hoger dan onder heterojongeren.

Voor een leerlingbegeleider is het van belang deze signalen te herkennen en te erkennen. Daarnaast is het nodig om kennis van de sociale kaart te hebben; waar kunnen leerlingen met vragen over dit thema terecht?

In de handreiking *Kijk jij al door een roze bril?*, gepubliceerd door Movisie, staat praktische informatie over lhbt, feiten en voorbeelden uit de praktijk voor sociaal werkers, ook in het onderwijs. De handreiking is te downloaden op de site van Movisie: www.movisie.nl > Publicaties

Een site waar leerlingbegeleiders veel informatie kunnen vinden over coming-out en vragen waar leerlingen mee rondlopen is www.iedereenisanders.nl. Leerlingen vinden op de site feiten over homoseksualiteit en transgender, kunnen ervaringsverhalen lezen, krijgen tips over hoe ze met hun omgeving kunnen omgaan en vinden links naar plekken waar ze anderen kunnen ontmoeten of hulp kunnen krijgen.

Gewoon voor de vertrouwenspersoon

Op de meeste scholen werkt een contact- of vertrouwenspersoon.

De vertrouwenspersoon is er voor klachten die zich voordoen binnen de schoolsituatie op het terrein van seksuele intimidatie, pesten, agressie, geweld en discriminatie.

Ook in geval van intimidatie, pesten of discriminatie op geaardheid kunnen leerlingen, ouders en personeelsleden terecht bij de vertrouwenspersoon.

De vertrouwenspersoon draagt er zorg voor dat hun klacht serieus genomen wordt en waar mogelijk wordt weggenomen. De vertrouwenspersoon is formeel aangesteld in het verlengde van de *Kwaliteitswet*, die scholen verplicht tot het instellen van een klachtencommissie en het opstellen van een klachtenregeling.

Daarnaast heeft de vertrouwenspersoon een taak in de beleidsadvisering.

Op basis van opgedane ervaringen en knelpunten rondom klachten, draagt de vertrouwenspersoon mogelijke oplossingen aan waarmee het (diversiteits)beleid kan worden bijgesteld. Een klacht is dus een gratis advies aan de school om het anders/beter te doen.

Om ervoor te zorgen dat leerlingen, ouders en personeel de weg naar de vertrouwenspersoon weten te vinden in het geval van klachten rond homodiscriminatie of -intimidatie, is het belangrijk dat de vertrouwenspersoon expliciet aangeeft er ook voor deze klachten te zijn.

Voor meer informatie voor vertrouwenspersonen: www.ppsi.nl

